

ASOCIJACIJA PROSTORNIH PLANERA SRBIJE
UNIVERZITET U BEOGRADU GEOGRAFSKI FAKULTET
REPUBLICKA AGENCIJA ZA PROSTORNO PLANIRANJE

LOKALNA SAMOUPRAVA
U PLANIRANJU I UREĐENJU
PROSTORA I NASELJA

GRADOVI U XXI VEKU

UREDNICI
DR VELIMIR ŠEĆEROV
MR ZORAN RADOŠAČEVIĆ
MR ALEKSANDAR ĐORĐEVIĆ
MIROSLAV MARIĆ

**АСОЦИЈАЦИЈА ПРОСТОРНИХ ПЛАНЕРА СРБИЈЕ
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ ГЕОГРАФСКИ ФАКУЛТЕТ
РЕПУБЛИЧКА АГЕНЦИЈА ЗА ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ**

у сарадњи са

Министарством животне средине, рударства и просторног планирања
Скупштином општине Чајетина
Скупштином града Ужица

организују

**четврти научно-стручни скуп
са међународним учешћем**

**ЛОКАЛНА САМОУПРАВА
У ПЛАНИРАЊУ И УРЕЂЕЊУ
ПРОСТОРА И НАСЕЉА**

Зборник радова

Уредници:

Др Велимир Шећеров
Мр Зоран Радосављевић
Мр Александар Ђорђевић
Мирослав Марић

Београд, март 2012.

ГРАДОВИ ЈУГОИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ У ХХИ ВЕКУ - ШАНСЕ И ИЗАЗОВИ

SOUTH-EAST EUROPEAN CITIES IN TRANSITION	17
Борислав Стојков	
SOUTH-EAST EUROPEAN CITIES IN TRANSITION	17
Борислав Стојков	
ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ УНУТАР ОГРАНИЧЕЊА ЗАДАНИХ КЛИМАТСКИМ ПРОМЈЕНАМА И КРАЈЕМ ЕРЕ ФОСИЛНИХ ГОРИВА	23
Младен Чрњар, Зоран Скала	
ЉУДСКИ РЕСУРСИ И ЊИХОВ ЗНАЧАЈ ЗА РАЗВОЈ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	31
Љиљана Живковић, Славолуб Јовановић	
(НЕ)МОГУЋНОСТ ДЕФИНИСАЊА ОПТИМАЛНЕ ВЕЛИЧИНЕ ГРАДА	37
Зора Живановић, Драгица Гатарић	
ПРИКАЗ РЕГИОНАЛНЕ СТУДИЈЕ "ИЗАЗОВИ РЕГУЛАРИЗАЦИЈЕ НЕФОРМАЛНИХ НАСЕЉА У ЈУГОИСТОЧНОЈ ЕВРОПИ: ПРЕГЛЕД РЕЛЕВАНТНИХ ЗАКОНА И ПРАКСЕ ИЗ ОБЛАСТИ УРБАНИСТИЧКОГ ПЛАНИРАЊА И ЛЕГАЛИЗАЦИЈЕ"	45
Ђорђе Мојовић, Миодраг Ференчак, Клара Даниловић, Јасна Марићевић	
ИЗМЈЕНЕ И ДОПУНЕ ПРОСТОРНО ПЛАНСКЕ ДОКУМЕНТАЦИЈЕ КАО ИСТИНСКИ ПРОБЛЕМИ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У УПРАВЉАЊУ И РАЗВОЈУ ГРАДАЕ	55
Денис Амбруш	
ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ ОБЈЕКТА - НОВИ КВАЛИТЕТ СТАНОВАЊА У ГРАДОВИМА	63
Петроније Јевтић, Предраг Михајловић, Љиљана М.Стошић	
ИСКУСТВА И ПОРЕЂЕЊА СРПСКИХ И СЛОВЕНАЧКИХ ГРАДОВА У ХХИ ВЕКУ	69
Душко Ђукић	
ACCUMULATION OF CAPITAL IN THE LARGER URBAN CENTERS - THREAT OR OPPORTUNITY? (Case study on the Polish example)	75
Natalia Zielinska	
BRATISLAVA - MANAGEMENT OF THE CITY AND ITS REGION	83
Marek Dinka	
THE ROLE OF CITIES IN REGIONAL DEVELOPMENT: CASE OF CROATIA	89
Ивана Рашић Бакарић, Дубравка Јурлина Алибековић, Сунчана Слијепчевић	
THE PLANNING SYSTEM IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA	103
Лидија Трпеноска-Симоновиќ	
ALBANIAN CITIES: REVIEW OF POST-COMMUNIST ECONOMIC DEVELOPMENT ISSUES	111
Дорина Појани	

ПОДГОРИЦА - ПРОСТОРНИ И РАЗВОЈНИ АСПЕКТИ	119
Мирослав Додеровић, Драгица Мијановић	
ОДРЖИВО И ИНТЕГРАЛНО ПЛАНИРАЊЕ ГРАДОВА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	129
Неда Живак	
ПАРАЛЕЛНИ ГРАДОВИ - ИСКУСТВА САРАЈЕВА КАО ПОДЕЉЕНОГ ГРАДА.....	137
Милован Р. Пецељ, Мирољуб Милинчић, Јелена Пецељ-Пурковић, Милица Пецељ	
ДЕФИНИЦИЈА И ТИПОЛОГИЈЕ ГРАДСКИХ НАСЕЉА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ.....	143
Бранислав Б. Бијелић	
ТРАНСНАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА СЛИВА РЕКЕ ТИСЕ - ПРИОРИТЕТИ И МЕРЕ ПРЕПОРУЧЕНИ ЛОКАЛНИМ САМОУПРАВАМА	147
Владимир Пихлер, Тамара Зеленовић Васиљевић, Теодора Томин Рутар	
ТУРИСТИЧКА ВАЛОРИЗАЦИЈА ГРАДОВА	157
Стеван М. Станковић	
ЕКОЛОШКИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ГРАДА БАЊА ЛУКА.....	167
Биљана Савковић, Ивана Марковић, Марина Радишић	
УРБАНА МРЕЖА ВЕТРА ЕВРОПСКИХ ГРАДОВА И ВЕТРО ТУРБИНЕ	173
Петроније Јевтић, Предраг Михајловић, Љиљана М.Стошић	
PERMACULTURE - CONCEPTUALIZING PRODIGIOUS WISDOM WITH MODERN TECHNOLOGY	181
Werner Kvarda, Boris Mihatsch	
БУДВА - УРБАНО ЕКОЛОШКИ И РАЗВОЈНИ АСПЕКТИ.....	185
Мирослав Додеровић	
УТИЦАЈ АЕРОДРОМА ЦРНЕ ГОРЕ НА РАЗВОЈ ГРАДОВА ПОДГОРИЦЕ И ТИВТА	193
Љиљана Радуловић	
КРЕАТИВНИ ОДГОВОРИ МАЊИХ ГРАДОВА НА ИЗАЗОВЕ НОВЕ ЕКОНОМИЈЕ - СЛУЧАЈ ТРЕБИЊА	203
Павле Миовчић	
ЗНАЧАЈ WEB GIS СЕРВИСА ЗА ЕФИКАСНО Е-УПРАВЉАЊЕ ГРАДОМ.....	211
Александар Ђорђевић, Весна Иконовић	

ГРАДОВИ СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ - ШАНСЕ И ИЗАЗОВИ

ГРАДОВИ СРБИЈЕ У XXI ВЕКУ - ШАНСЕ И ИЗАЗОВИ.....	221
Вера Спасојевић	

УСКЛАЂИВАЊЕ ЛОКАЛНЕ ЈАВНЕ УПРАВЕ С ПРАВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ПЛАНИРАЊУ И УРЕЂЕЊУ ПРОСТОРА И НАСЕЉА.....	229
Нада Н. Дебељачки, Миња М. Ненадовић	
THE ROLE OF THE CITY IN PROCESS OF REGIONALIZATION OF THE REPUBLIC OF SERBIA IN TERMS OF FUTURE MEMBERSHIP IN THE EUROPEAN UNION	235
Natalia Zielinska	
ФУНКЦИОНАЛНО ПОВЕЗИВАЊЕ ГРАДОВА КАО ПОКРЕТАЧ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА.....	243
Петар Митковић, Јелена Ђурић	
ЗНАЧАЈ РАЗВОЈА МАЊИХ ГРАДСКИХ НАСЕЉА У СРБИЈИ.....	251
Бранка Тошић, Јасмина Ђорђевић, Зора Живановић	
САВРЕМЕНА ПИТАЊА И ПРОБЛЕМИ РАЗМЕШТАЈА СТАНОВНИШТВА СРБИЈЕ У СВЕТЛУ АКТИВНОСТИ ПОПУЛАЦИОНЕ НАУКЕ И ПРОСТОРНОГ ПЛАНИРАЊА	259
Милена Спасовски, Даница Шантић	
ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈЕ У СРБИЈИ	269
Ивана Стефановић, Марина Ђорђевић, Александра Ђумић	
ПРОСТОРНИ ПЛАН ЈЕДИНИЦЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ ИЗМЕЂУ СТРАТЕШКОГ И РЕГУЛАТОРНОГ	275
Ненад Крчум, Велимир Шећеров, Зоран Радосављевић	
УПРАВЉАЊЕ ГРАДОМ - ШТА ЗНАЧИ "GOVERNANCE"?	283
Иван Павловић	
"2Д" ИЛИ "3Д" РЕГУЛАТИВА, ПЛАНИРАЊЕ И УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И РЕГИОНАЛНИМ ПРОСТОРОМ.....	289
Велимир Љ. Ђеримовић	
УРБАНИ КВАЛИТЕТ ГРАДОВА У СРБИЈИ КАО РЕЗУЛТАТ КОНВЕРЗИЈЕ ВОЈНИХ ОБЈЕКТА И КОМПЛЕКСА.....	301
Богдан Лукић, Зоран Папић, Маја Крга	
АНАЛИЗА ЕКОЛОШКОГ АСПЕКТА РАЗВОЈА ГРАДОВА СРБИЈЕ СА СТАНОВИШТА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	311
Милица Вујошевић	
ЛОКАЛНИ ЕКОЛОШКИ АКЦИОНИ ПЛАНОВИ У СРБИЈИ - СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВЕ.....	317
Дејан Филиповић, Мишко Милановић	
СПЕЦИФИЧНОСТИ ЗАШТИТЕ ПРИРОДЕ У ГРАДОВИМА СРБИЈЕ.....	327
Снежана Ђурђић, Сања Стојковић	
КЛИМАТСКЕ ПРОМЕНЕ И УРБАНИ РАЗВОЈ: ШТА МОГУ ДА УРАДЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У СРБИЈИ.....	335
Милица Бајић Брковић	

СИНДРОМ НЕЗДРАВИХ ЗГРАДА - ПОТЕНЦИЈАЛНИ ЗДРАВСТВЕНИ РИЗИЦИ ВЕЗАНИ ЗА НЕАДЕКВАТНЕ УСЛОВЕ СТАНОВАЊА У ГРАДОВИМА	343
Данијела Обрадовић-Арсич	
ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА СРБИЈЕ И ГРАДА БЕОГРАДА, У ЦИЉУ РЕШАВАЊА РЕГИОНАЛНИХ ДИСПАРИТЕТА И ВЕЋЕ ТЕРИТОРИЈАЛНЕ КОХЕЗИЈЕ	351
Дејан Дољак, Драго Попадић	
УЗИЦЕ КАО ФАКТОР РЕГИОНАЛНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ И ИНТЕГРАЦИЈЕ ПРОСТОРА ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ	359
Маријана Петровић, Милан Пејић	
ГРАДОВИ И ГРАДСКА НАСЕЉА БАНАТА И ЊИХОВ УТИЦАЈ НА ПРОСТОР ЛОКАЛНЕ ЗАЈЕДНИЦЕ	369
Драган Ђ. Обрадовић	
ПРЕДУСЛОВИ ЗА ЕНЕРГЕТСКУ ОДРЖИВОСТ ГРАДОВА У СРБИЈИ	377
Весна Мила Чолић-Дамјановић	
НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ПРИВРЕДНОГ РАЗВОЈА СРБИЈЕ И ИНДУСТРИЈСКИ И ТЕХНОЛОШКИ ПАРКОВИ	385
Весна Златановић-Томашевић	
ТУРИЗАМ КАО КОМПОНЕНТА РАЗВОЈА ГРАДСКИХ НАСЕЉА ПОГРАНИЧНОГ ПРОСТОРА СРБИЈЕ И БУГАРСКЕ	391
Снежана Вујадиновић, Мирјана Гајић, Дејан Шабић, Миролуб Милинчић	
ПОСЛЕДИЦЕ НЕСИСТЕМАТСКОГ ПРИСТУПА У ПРОЦЕСУ РЕАКТИВИРАЊА БРАУНФИЛД ЛОКАЦИЈА У ГРАДОВИМА СРБИЈЕ	403
Душан Дамјановић, Весна Мила Чолић-Дамјановић	
СТРАТЕГИЈА РАЗВОЈА КОМУНАЛНИХ СИСТЕМА У ГРАДОВИМА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	413
Богдан Лукић	
ПЛАН ОДРЖИВОГ УРБАНОГ САОБРАЋАЈА	421
Natasha Martins	
ГРАДОВИ СРБИЈЕ У ХХІ ВЕКУ - ИСКУСТВА И ПРИМЕРИ	
САРАДЊА ИЗМЕЂУ ГРАДА И ОКРУГА У ЦИЉУ АКТИВИРАЊА РЕСУРСА, ЕКОНОМСКОГ РАЗВОЈА И ЗАУСТАВЉАЊА ДЕПОПУЛАЦИЈЕ	431
Сузана Милошевић	

МЕСТО И УЛОГА БУЈАНОВЦА У ПРОСТОРНО - ФУНКЦИОНАЛНОЈ ОРГАНИЗАЦИЈИ НАСЕЉА ПЧИЊСКОГ УПРАВНОГ ОКРУГА	439
Душан Шљиванчанин, Александар Вучићевић	
УРБАНИЗАЦИЈА КАО ФАКТОР ПРОСТОРНО - ДЕМОГРАФСКИХ ТРАНСФОРМАЦИЈА ЦЕНТРАЛНЕ СРБИЈЕ	445
Предраг И. Ковачевић	
РАЗЛИЧИТИ ПРИСТУПИ ИЗРАДЕ ШЕМАТСКИХ ПРИКАЗА УРЕЂЕЊА НАСЕЉА У СРБИЈИ	457
Милан Радовић	
ПРОМЕНЕ НАЧИНА КОРИШЋЕЊА ПОЉОПРИВРЕДНОГ ЗЕМЉИШТА У РУРАЛНОМ ПРОСТОРУ РЕГИОНА БЕОГРАДА	463
Микица Сибиновић, Марија Мартиновић, Иван Раткај	
УСЛОВИ И МОГУЋИ ПРАВЦИ РАЗВОЈА ОПШТИНА КРАЉЕВО, ВРЊАЧКА БАЊА И РАШКА.....	469
Милена Николић, Милан Бачевић, Милан Пунишић	
ПРАВЦИ РАЗВОЈА НОВОГ БЕОГРАДА	475
Тијана Костић, Марија Годошев	
УТИЦАЈ СПЕЦИФИЧНОСТИ ПРИРОДНИХ УСЛОВА НА МОГУЋНОСТ КОРИШЋЕЊА РЕСУРСА У ГРАДСКИМ ОПШТИНАМА (на примеру београдских општина Сопот и Гроцка)	481
Велимир Јовановић, Ивана Царевић, Драгана Вушковић	
ИСКУСТВА И РЕЗУЛТАТИ У ПРИМЕНИ ЕВРОПСКОГ СТАНДАРДА КВАЛИТЕТА ОУАЛИЦИТИЕС НА ПРИМЕРУ ГРАДА НИША	485
Александра Мирић	
ПРОТИВРЕЧНОСТИ ПОСТСОЦИЈАЛИСТИЧКОГ РАЗВОЈА ГРАДА БЕОГРАДА: СТАМБЕНА БЕДА ПОРЕД МОДЕРНЕ ОБИЛАЗНИЦЕ ОКО БЕОГРАДА КОД СТРАЖЕВИЦЕ	493
Весна Милетић-Степановић, Љубица Рајковић	
РАЗВОЈ ОПШТИНЕ ПРИЈЕПОЉЕ.....	501
Драго Попадић, Марија Боровица, Дејан Дољак	
ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ПОГРАНИЧНИХ ГРАДОВА СРБИЈЕ - ПРИМЕР ВРАЊА И ЛОЗНИЦЕ	507
Јелена Басарић, Јелена Стевановић Стојановић	
СОЦИЈАЛНИ, ЕКОНОМСКИ И ЕКОЛОШКИ АСПЕКТИ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ ШАБАЦ.....	513
Љиљана Лазаревић, Бојана Михајловић	
ПОТЕНЦИЈАЛИ И ОГРАНИЧЕЊА РАЗВОЈА ГРАДСКИХ НАСЕЉА ОПШТИНЕ ЧАЈЕТИНА.....	521
Бојана Михајловић, Иван Самарцић	

УПРАВЉАЊЕ ПРОСТОРНИМ РАЗВОЈЕМ У СМЕДЕРЕВУ, СМЕДЕРЕВСКОЈ ПАЛАНЦИ И ВЕЛИКОЈ ПЛАНИ - ИНСТИТУЦИОНАЛНА И КАДРОВСКА ОПРЕМЉЕНОСТ	527
Дејан С. Ђорђевић, Татјана Тодоровић, Иван Петровић	
РЕДЕФИНИСАЊЕ РАЗВОЈНОГ КОНЦЕПТА ОПШТИНЕ МАЈДАНПЕК	537
Синиша Вукичевић, Ана Граовац, Јасмина Ђокић Павков, Дејан Јокић	
УЛОГА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ У РАЗВОЈУ ОПШТИНЕ МАЛИ ЗВОРНИК	547
Рајко Голић, Марко Јоксимовић	
ЗНАЧАЈ И УЛОГА РАЗВОЈА ГРАДСКИХ НАСЕЉА КОНТАКТНИХ ЗОНА СА АУТОНОМНОМ ПОКРАЈИНОМ КОСОВА И МЕТОХИЈЕ НА ПРИМЕРУ КУРШУМЛИЈЕ	555
Данијела Вукоичић, Милан Пунишић, Милена Николић	
ПЛАНИРАЊЕ ПОСЛЕ ПРОСТОРНОГ ПЛАНА: ПРИМЕНА ЕВРОПСКЕ КОНВЕНЦИЈЕ О ПРЕДЕЛИМА НА ТЕРИТОРИЈИ ГРАДСКЕ ОПШТИНЕ СУРЧИН	563
Невена Васиљевић, Биљна Шљукић, Дејан Ђорђевић, Борис Радић	
МОГУЋНОСТИ КОРИШЋЕЊА ПРИРОДНИХ ВОДА ЗА ВОДОСНАБДЕВАЊЕ ГРАДА ВРШЦА	571
Драгана Вушковић, Ивана Царевић, Велимир Јовановић	
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КАО УСЛОВ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ВАЉЕВА	577
Љубица Петровић	
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ КАО УСЛОВ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА ОБРЕНОВЦА	585
Сања Дубаић	
БЕОГРАД - ОБЈЕКТИ ГЕОНАСЛЕЂА КАО ОСНОВА ЗА РАЗВОЈ УРБАНОГ ГЕОТУРИЗМА	581
Срђан Белиј, Марина Илић, Марија Белиј	
ЕКОЛОШКО УРЕЂЕЊЕ САОБРАЋАЈНИХ СИСТЕМА У НАСЕЉЕНИМ МЕСТИМА НА ТЕРИТОРИЈИ БАЧКЕ	599
Зорица Павићевић, Видосава Нићетин, Сања Сударевић	
САКУПЉАЊЕ И ТРАНСПОРТ ОТПАДА У ФУНКЦИЈИ ЕКОЛОШКОГ РАЗВОЈА ГРАДОВА - ПРИМЕР ГРАДА БЕОГРАДА	611
Дејан Филиповић	
МЕЃУЗАВИСНОСТ РАЗВОЈА САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ НА ГРАДСКОМ И ОПШТИНСКОМ ПОДРУЧЈУ - ПРИМЕР НЕГОТИНА	617
Никола Ристић	
СТРАТЕШКЕ СМЕРНИЦЕ ЗА РАЗВОЈ ХИДРОТЕХНИЧКЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ НА ТЕРИТОРИЈИ ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ	627
Софија Тиосављевић	

ИНДУСТРИЈСКИ ТУРИЗАМ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ГРАДСКИХ ОПШТИНА ЛАЗАРЕВАЦ И ЛАЈКОВАЦ	633
Радмила Јовановић, Марија Перић, Милена Цветковић	
ТУРИЗАМ И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ АДЕ ЦИГАНЛИЈЕ.....	639
Зоран Дражић	
ОСОБЕНОСТИ САВРЕМЕНОГ ТУРИСТИЧКОГ ПРОМЕТА У БЕОГРАДУ	649
Марко Јоксимовић, Стеван М. Станковић	
ИЗЛЕТНИЧКО-РЕКРЕАТИВНИ ТУРИЗАМ - ШАНСА ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ ЗА РАЗВОЈ ОПШТИНЕ ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ	657
Сара Станић	

"2Д" ИЛИ "3Д" РЕГУЛАТИВА, ПЛАНИРАЊЕ И УПРАВЉАЊЕ УРБАНИМ И РЕГИОНАЛНИМ ПРОСТОРОМ

Др Велимир Љ. Ђеримовић

Универзитет „Унион - Никола Тесла“ Београд,
Факултет за градитељски менаџмент - Департман архитектура и урбанизам

Апстракт: Ефикасност локалне самоуправе у планирању И уређењу простора И насеља у Србији и другде независи само од регулативе која регулише ту област, већ и од других квалитативних решења у законима и подзаконским актима с којима је у непосредној вези њихов рад и деловање. То се нарочито односи на планирање и управљање урбаним и регионалним простором и развојем насеља у условима евидентних климатских промена на локалном и глобалном нивоу.

У том оквиру утицајне су и друштвено-економске и техничко-технолошке промене, а поготово неодрживо комбиновање „2Д“ и „3Д“ урбанистичких доктрина и терминологије, које се кроз едукацију и законску регулативу штетно рефлектују на просторни и урбани концепт одрживог планирања и развоја насеља. Зато локалне самоуправе, планери и урбанисти имају велику одговорност у сфери стратегије планирања и управљања простором која се нужно заснива на одрживом екореципроцитету између социјалних потреба, високо, ниско и пејзажно грађених структура, али и рационалном коришћењу ресурса и заштити животне средине.

Међутим, због оскудности расположивог простора, нагомиланих негативних ефеката развоја, нерационалне експлоатације земљишних ресурса, све потребнија је реформа или напуштање неодрживих „2Д“ доктрина и последично неодрживих псеудоурбаних активности у урбаносрединском пребивалишту као ужем и животносрединском станишту као ширем животном оквиру.

Ипак, на разним нивоима самоуправа такве добре намере увелико угрожава узаконена „2Д“ урбанистичка терминологија, моћни инвеститорски урбанизам и надмоћна корпоратократија, чији профитерски интереси игноришу и ремете смисао урбаног континуитета, одрживог планирања, екореципроцитета, опстанка, развоја и управљања простором и добрима. Њихова похлепа за максимизацијом профита без обзира на последице, афирмише мимикријске спекулативно-урбанистичке „2Д-патенте“ који доприносе псеудоурбанизацији простора, што само провоцира катаклизмичну „тачку преокрета“ и пут без повратка.

То говори да модерна архитектура још није створила боље градове, а урбано планирање нашло се у лавиринту спекулативне и неодрживе комбинаторике „2Д“ и „3Д“ регулативе запостављајући креативну акцију, док се просторно планирање изгубило у теоретском истраживању, па је и разматрање целине проблема такорећи напуштено.

Кључне речи: Локална самоуправа, „2Д“ и „3Д“ терминологија, псеудоурбанизација, планирање и управљање простором

"2D" OR "3D" REGULATION, PLANNING AND MANAGEMENT OF URBAN AND REGIONAL AREAS

Abstract: *The effectiveness of local government in spatial planning and development in Serbia and elsewhere, depends not only on regulation applied to a certain area, but on other qualitative solutions included in laws and bylaws since these legislative acts directly regulate their activities. This especially refers to planning and management of urban and regional area and settlement development in terms of apparent climate changes on both local and global level.*

Similarly, social-economical and technical-technological changes are also influential, especially unsustainable combination of „2D“ and „3D“ urban doctrine and terminology, which exerts harmful influence on spatial and urban concept of sustainable planning and development of settlements, through education and legislation. Therefore, local governments, planners and urbanists have enormous responsibility in the sphere of planning strategy and spatial management, which is inevitably based on sustainable ecoreciprocity within social needs, high, low and landscape structures as well as rational usage of resources and environmental protection.

However, due to the lack of available space, accumulated negative effects of development and irrational exploitation of land resources, the process of reformation or abandonment of unsustainable „2D“ doctrines and consequently unsustainable pseudo-urban activities within urban-area residence as a narrow living framework and environmental habitat as wider living framework.

Yet, it must be pointed out that such good intentions on numerous levels of self-government are spoiled by legalized „2D“ urban terminology, powerful investor planning and superior corporatocracy, whose profiteering interests ignore and disturb the purpose of urban continuity, sustainable planning, ecoreciprocity, existence, development and space and resources management. Their greed to maximize profit, regardless potential consequences, affirms the mimicry speculative-urban „2D patents“, which contributes to pseudo-urbanization of area. Such situation does nothing but initiates a cataclismic „turning point“ and a hopeless one-way direction.

Thus, we may conclude that modern architecture has not created better cities yet, and urban planning deals with the labyrinth of speculative and unsustainable combinations of „2D“ and „3D“ regulations, neglecting creativity and creative activities. On the other hand, spatial planning is lost within theoretical researches.

Key words: *Local self-government, „2D“ and „3D“, terminology, pseudo-urbanization, planning and management of areas*

УВОД

Данас још увек нема довољно свести о свим штетама које су последица чињенице да се урбано и регионално планирање налази у лавиринту спекулативне и неодрживе комбинаторике „2Д“ и „3Д“ доктрина, терминологије, едукације, регулативе и управљања простором[1]. Такво стање ствари допринело је волшебном узаконивању мимикријских и спекулативно-урбанистичких „2Д-патената“ који неодрживо доприносе псеудоурбанизацији градова и насеља[2]. У вези с тим, посебно је проблематично билансирање „2Д“ тзв. зелених површина по којем су исте „површина површине“, како то мађионичарски прописује неодржива „2Д“ Зелена регулатива Београда[3], али и многи други плански документи[4]. Значи, уместо примене и имплементације „3Д“ планирања пејзажно-урбаних структура, реч је о имплементацији и афирмисању виртуелног, превазиђеног и неделотворног „2Д“ антисистема тзв. зелених површина који је увржен као неодржива тековина већ одбаченог „2Д“ планирања, пројектовања, изградње, па и управљања простором.

Затим, недостаје и учење о екореципроцитету и непожељном и неодрживом урбаном и просторном дисконтинуитету између социјалних структура (потреба) и једнако важних пејзажно, ниско и високо грађених физичких структура урбаносрединског пребивалишта или боравишта и животносрединског станишта. Исто тако, неодрживо је квазистручно изједначавање пејзажне архитектуре са пуким еколошким тзв. озелењавањем. Потом, неодрживо је свођење пејзажне архитектуре на хортикултуру, а поготово потирање треће димензије објектима, системима и артефактима пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа.

Због тога је у случају Петог паркића у Београду дошло до рушења „3Д“ објекта парка, који у старом и новелираном плану маркиран као „2Д“ зелена површина. Из тог разлога Пети паркић и није парк како је то истакао и главни архитекта Београда Бобић Ђ. То значи, да он као „2Д“ зелена површина нема градитељски и културни идентитет, физички субјективитет и урбани легалитет[5]. Тиме су у заблуду доведени непосредни корисници и локална самоуправа. Ипак, само због будности и одлучности грађана као непосредних корисника, на месту овог парка, који је у плану и даље маркиран као „2Д“ тзв. зелена површина, није дошло до спровођења узаконе и тако легализоване псеудоурбанизације[6].

Ту спада и квазистручно и неодрживо универзитетско едуковање које учи да су планирани, пројектовани и грађени објекти пејзажне архитектуре природна добра, иако се природна добра као природне (божије) творевине непланирају, непројектују и неграде. Значи, зна се да у природним добрима као примордијалним структурама животносрединског станишта једино доминирају и владају природни процеси, али не зна се да у склопу планираних, пројектованих и грађених објеката пејзажне архитектуре као интегративних, компатибилних и комплементарних структура урбаносрединског пребивалишта једино доминирају и владају урбани процеси који су битно различити од природних.

ТРАНЗИЦИЈА ИЛИ СПЕКУЛАЦИЈА

Након пада Берлинског зида (Берлинер Мауер 1961-1989) као симбола хладног рата и новог уједињења подељене Немачке, али и симбола распада бившег СССР и СФРЈ, више „ослобођених“ и новостворених мањих држава на истоку Европе нашло се у процесу транзиције. То значи, након битних политичких промена под крај 20. века уследиле су и битне економске промене због којих се дотадашња планска привреда (социјалистичка) многих земаља мења и прихвата оријентацију на капитализам (слободно тржиште).

Још увек тај процес транзиције се рефлектује и на друге сфере друштвеног живота, па се често због тога једнострано мисли да је транзициона криза у области планирања, изградње и управљања простором и после прве деценије у 21. веку једини или главни проблем. Тај транзициони-зам најбоље синтетизује Добривоје Тошковић у његовом дијалектичком погледу на стварност процеса развоја града, урбанистичког и просторног планирања, при чему он полази од античких полиса и агора преко средњег века, ренесансе и звршава са првом деценијом 21. века.

У оквиру његове анализе функционалног савременог развоја он подсећа на Lefevr-а Х., Weber-а М., Nieuwenthius-а А.Ц. („Нови Вавилон“), Шулц-а К.Н., Гидион-а С. и многе друге, при чему истиче „да је ово тренутак прелаза са дводимензионалног урбанистичког планирања, на тродимензионално“. Уз то што је Енгелс Ф. објаснио законитости капиталистичке урбанизације, по којој се становништво исто тако централизује као и капитал, затим повећавањем економске моћи појединца - расте и њихова потреба за већим простором, и Тошковић Д. је сагласан с тим да тако и слично увећане агломерације имају проблем оскудице простора у свакодневном животу људи [7].

То говори да модерна и постмодерна архитектура још нису створиле боље градове, а урбано планирање нашло се у лавиринту спекулативне и неодрживе комбинаторике „2Д“ и „3Д“ регулативе запостављајући креативну акцију, док се просторно планирање изгубило у теоретском истраживању, па је и разматрање целине проблема такорећи напуштено. Исто тако, планери и урбанисти лавирајући између струке и политике, као да нису још схватили да постоје, да произлазе и да се умножавају проблеми из неодрживе комбинаторике „2Д“ и „3Д“ регулативе, планирања и управљања простором, или им је у процесу планирања најлакше да игноришу ту чињеницу удовољавајући спекулативним интересима моћника!?

Из овог контекста, није тешко препознати да транзиција ипак није једини узрок и проблем. Обзиром да све више имамо болесне градове, умножене и штетне ефекте негативног еколошког наслеђа и стаклене баште због којих све више испаштамо, видљиво је да корени и узроци проблема у земљама са и без транзиције на локалном и глобалном нивоу, увелико произлазе из спекулативне и неодрживе „2Д“ регулативе, и тако узаконене „2Д“ терминологије у области планирања и управљања урбаним и регионалним простором.

Значи, пошаста спекулативних „2Д-патената“ и последичне псеудоурбане активности немају упориште у себи самима. Уз већ наведено, ради се о знатно дубљим узроцима и разлозима који дефинитивно произлазе из универзитетског школовања младих генерација у непосредном и ширем окружењу, које се у другој половини 20. века заснива на „2Д“ програмима едукације[8]. Тако на пр. само у случају планирања, пројектовања, изградње и управљања пејзажно-урбаним структурама недвосмислено се потиरे њихова трећа димензија, збога чега је и уврежен неодрживи квастручни патент по којем је „3Д“=„2Д“ и обратно. Затим, још увек се бавимо планирањем квазистручних и неодрживих „2Д“ тзв. зелених површина као антисистема, уместо планирањем, пројектовањем и изградњом егзактног и једино могућег и одрживог „3Д“ система пејзажно-урбаних структура, објеката и артефаката на принципима одрживог екореципроцитета[9].

Ове чињенице сасвим довољно показују да се настали проблеми негативног еколошког наслеђа не могу решити истим начином мишљења који их је створио. Зато је потребна преосмишљена академска едукација, хришћанска култура и мудрост, које ће довести до „тачке заокрета“ или преображаја и преумљеног деловања као шанси за одрживи опит живота.

НЕКИ ОД УЗРОКА „2Д“ СТАЊА

Надаље, посебан проблем настаје када се планирани, пројектовани и грађени „3Д“ објекти пејзажне архитектуре под дејством узаконених спекулативно-урбанистичких или квазистручних „2Д-патената“ и терминологије проглашавају и третирају као необјекти. Зато није случајно што у том контексту, уместо физичких („3Д“) структура неодрживо су патентиране и уведене квазистручне и виртуелне „2Д“ замене као широкохватљиве и неодрживе појмовне асоцијације. То су „2Д“ слогани и појмови: тзв. зелене површине, тзв. систем зелених површина, тзв. неизграђени, отворени и слободни простори, али и разне друге „2Д“ површине, па тзв. градско зеленило и тзв. систем градског зеленила итд[10].

„Ти простори, често велики у односу према укупној површини града, не називају се парковима, јер то и нису. Они могу имати еколошко, рекреационо или здравствено значење, али су често без препознатљивости, лишени композиције и умјетничког сензибилитета. Резултат таквог озелењавања су градови и насеља без духа и идентитета. Градске зелене површине означене зеленом бојом у старим зонским плановима данас су најчешће „зелене пустиње“ које служе људима (нпр. за шетњу са псима или за трчање), али их и не виде јер су све такве површине једнаке, а нуде све и ништа“[11].

Један од суштинских разлога таквог стања ствари у вези маргинализовања пејзажно-архитектонског градитељства јесте страдање градова, а онда и пејзажно-архитектонских објеката за време Другог светског рата. Такво рушевно стање уз општу кризу у више деценија након рата, деградирало је парковно-урбани дизајн, а

и редуковало је у великој мери и волумене пејзажно-урбаних структура, објеката и артефаката. На то је посебно утицала конфискација имовине и промена власничке структуре, због чега су највише страдали највреднији објекти културно-парковног наслеђа, као што су резиденцијални вртови и паркови двораца, вила и палата, затим српских манастира, термалних бања итд.

Након тог рестриктивног периода дошло је до изражаја и економско сиромаштво, што се посебно одразило на уништавање дизајна и на захтеве за једноставношћу и ниским трошковима одржавања. Тако је започело занемаривање форме, а нова урбанистичка схватања идеје пејзажа, структуре, естетике и стилског вредновања објеката вртне и парковне архитектуре довеле су до увођења спекулативно-мимикријске „2Д“ терминологије, те обезвређивања парковних, вртних и других пејзажно урбаних објеката, јединица и артефаката, и последичног поништавања треће димензије парковно-урбаним структурама. Афирмисањем тзв. озелењавања града и других „2Д патената“, многе од њих су преобликоване у „зелене пустиње“, чиме се (не)свесно деградирала почетна пројектантска идеја, градитељски идентитет, волумен и стилски вредна својства бројних остварења пејзажне архитектуре (Патријаршијска дворска башта у Сремским Карловцима и др.).

НЕОДРЖИВИ „2Д“ ЛАВИРИНТ ПЛАНИРАЊА И УПРАВЉАЊА ПРОСТОРОМ

Дакле, учењем и применом „2Д“ доктрина у планирању и управљању урбаним и регионалним простором и узаконивањем квазистручне „2Д“ терминологије, неодрживо произлази да планирани, пројектовани и грађени „3Д“ објекти, системи и артефакти пејзажне архитектуре нису ни грађене, ни урбане творевине, ни градотворна добра ни ресурси[12]. Односно, у духу те „2Д“ квазистручне терминологије последично произлази да планирани, пројектовани и грађени „3Д“ објекти, системи и артефакти пејзажне архитектуре у артифицијелној средини, само због примене и уградње расаднички произведених живих вегетацијских јединица као важних градивних елемената у изградњи објеката пејзажне архитектуре, једнострано игноришући и друге градивне материјале, квазистручно и неодрживо се сматрају, третирају, проглашавају и штите као природна добра. То нажалост потврђују разне и углавном оскудне евиденција, документација и литературне јединице, које се свде на трактате о мађионичарском тражењу и артикулисању непостојећих природних процеса и својстава у планираним, пројектованим и грађеним пејзажно-урбаним структурама, објектима и артефактима[13].

Исто тако, зависно од спекулативне „2Д“ комбинаторике планирани, пројектовани и грађени „3Д“ делови или целине објеката пејзажне архитектуре по потреби се сматрају, а квазистручно и неодрживо се третирају као урбане празнине, пуштине, белине или сабласти, а онда тобоже и неизграђене, слободне, отворене, зелене и разне друге површине које тако редуковане и обесмишљене, савим логично нуде све и ништа, па њихови делови и целине по потреби врло лако мутирају у ексклузивне грађевинске парцеле и псеудоурбане јединице или целине у наслеђеној или новограђеној урбаној супстанци[14].

Дакако, све то је резултат великих, несмотрених и вишедеценијских пропуста у вези непознавања, незнања и неучења о „3Д“ структурама, објектима и артефактима пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа како у Србији, тако и у њеном ужем и ширем окружењу. Зато није необично што под плаштом пејзажне архитектуре у 20 и 21. веку, већ деценијама се неодрживо пласира њена једнодимензионална екологизација, затим њено поистовећивање и високошколско комбиновање са хортикултуром и обесмишљавање кроз хортикултурну „2Д“ терминологију, па онда изједначавање са пуким еколошким озелењавањем, као и њено свођење на квазизнања о виртуелном „2Д“ или тзв. зеленоповршинском и неодрживом антисистему тзв. зеленила и слично[15].

Посебно је то приметно кроз узаконивање квазистручне и неодрживе „2Д“ терминологије која већ деценијама доприноси псеудоурбанизацији, па тако и производњи и умножавању негативног еколошког наслеђа[16]. Исто тако, због волшебног афирмисања квазистручног, виртуел-ног и неодрживог „2Д“ система тзв. зелених површина или система зеленила[17] као антисистема, дошло је до евидентне редукције екореципроцитета између високо, ниско и пејзажно грађених структура. У томе се најбоље сналази моћни инвеститорски урбанизам и надмоћна корпора-тократија, чији профитерски интереси игноришу и ремете смисао урбаног континуитета, одрживог планирања, екореципроцитета, опстанка, развоја и управљања простором и добрима. То је битно утицало на редуковање пејзажно-урбаних капацитета због чега уствари и није могло доћи до успоставе егзактног, једино могућег и одрживог „3Д“ система пејзажно-урбаних објеката, структура и артефаката у урбаносрединском пребивалишту[18].

Затим, неодрживи „2Д“ лавиринт регулативе, планирања и управљања простором произашао је и као резултат неодрживе универзитетске „2Д“ едукације младих коју већ више деценија акредитује и финансира држава. Она то чини и у оквиру материјалне подршке програмима инте-грисаних и интердисциплинарних истраживања. Тако Министарство за просвету и науку Р.Србије за период 2011-2014 и даље финансира пројекте који преферирају превазиђене „2Д“ доктрине и терминологију што се види из неколико објављених радова везаних за Пројекат бр. 43007[19]. Из тих разлога и данас неодрживо опстају и доминирају најчешће комбиновани програми хортикултуре са скромним или никаквим знањима о пејзажној архитектури, чиме се потиру њена градоградитељска димензија. Ту је и неодрживо „2Д“ едуковање по којем планиране, пројек-товане и грађене пејзажно-урбане структуре нису грађени објекти и артефакти, већ су то тзв. зелене површине, затим тзв. природна добра, тзв. неизграђене, тзв. слободне, тзв. отворене и друге тзв. површине, које квазистручно афирмишу превазиђена и неодржива „2Д“евиденција, документација, литература[20] и уџбеници[21].

Овде је видљива темељна подршка и саучествовање волшебно заведене државе у акреди-товању, финансирању, узаконивању и афирмисању превазиђеног, застарелог и неодрживог „2Д“ планирања, терминологије и регулативе, којима се током више деценија у 20. и 21. веку потиру градитељски и културни идентитет, физички субјективитет и урбани легалитет пејзажно грађених физичких структура. Зато није случајно што су тако едуковани планери и урбанисти, а онда волшебно и локална самоуправа у процесу планирања и имплементације, дакако под утицајем политике и вариране шумарске и хортикултурне „2Д“ терминологије, изнедрили и усвојили квазистручне, мимикријске и неодрживе спекулативно-урбанистичке „2Д-патенте“, уместо одрживог „3Д“ планирања, пројектовања, изградње и одржавања релевантних урбаних објеката, структура и артефаката пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа.

Из тога је последично произашло једнострано интересовање и партиципирање управе и политичара, планера и урбаниста у идентификацији и планирању једино битних високо, а потом и ниско грађених физичких структура. Међутим, истовремено се спроводи потирање идентификације, евиденције и документације, али и примереног и једнако важног нивоа детаљности планирања пејзажно грађених објеката, структура и артефаката. Таквим односом, спекулативно се исте своди на „2Д“ тзв. зелене површине као у случају насилно срушеног Петог паркића у Београду за псеудоурбано погушћавање новограђене и већ дефинисане урбане супстанце, што је све чешћа појава и у другим градовима у и ван Србије[22].

Међутим, иза оваквог приступа крију се „2Д“ едуковани планери који немају знања о пејзажно-архитектонском градитељству, стваралаштву, култури, уметности и културно-парковном наслеђу. Након тога, следећи у том низу су корумпирани политичари и појединци у надлежној самоуправи, који су у оскудици расположивог урбаног простора (земљишта), најчешће на страни максимизације градоградитељских профита без обзира на штетне градотворне и еколошке последице. Тако је на узаконеним основама дефакто редукована и онемогућена креативна акција у смислу успоставе одрживог урбаног и просторног екореципроцитета између локалних социјалних структура, затим једнако важних пејзажно, ниско и високо грађених система и артефаката, односно последичног

планирања, пројектовања, изградње и стварања насеља на одрживим екоурбаним основама.

Значи, евидентно и неодрживо учење и афирмисање „2Д“ терминологије и регулативе, доктрина планирања и управљања урбаним и регионалним простором, јасно указују да су наведени проблеми битно утицали на вишедеценијско потирање и негирање пејзажно-архитектонског градитељства. Исто тако, ту спада и потирање егзактних градотворних, затим стваралачких, културних, уметничких и баштињених вредности урбаног континуитета пејзажно грађених објеката, структура и артефаката у меморији и морфологији, композицији и слици, те егзактном пејзажном капацитету, структури и матрици града. Тиме су обезвређени још место, улога и значај таквих „3Д“ објеката (а не „2Д“ зелених површина) у неспорно важном екоурбаном идентитету, дизајну и капацитету урбаносрединског пребивалишта и животносрединског станишта. Ово јасно указује како је у области „2Д“ урбанистичког и просторног планирања дошло до запостављања и постепеног замирања креативних активности, због чега су у стешњеним градским условима као и регионалним оквирима, кроз време све више стварани „2Д“ услови за доминацију неодрживих псеудоурбаних структура и активности због којих данас у условима климатских промена сви испаштамо у све болеснијим градовима и окружењу.

Дакако, због оваквог стања ствари и у 21. веку доминира неодржива комбинаторика „2Д“ и „3Д“ терминологије. Она је постала погубна за артикулисање и афирмисање савремених интегративних трендова када је у питању на пр. истраживање и решавање проблема екореципроцитета између високо, ниско и пејзажно грађених структура урбаносрединског пребивалишта. У вези с тим, није одрживо да се планиране, пројектоване и грађене пејзажно-архитектонске структуре, објекти и артефакти (на пр. Академски парк и Пионирски парк у Београду и другде) сврставају у стожере неодрживог урбаног дисконтинуитета или природна добра, док Парк у Версају и Парк ла вилете у Паризу то нису.

Исто тако, по чему и да ли планиране, пројектоване и грађене структуре, објекти и артефакти пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа могу бити необјекти, празнине, неизграђене, слободне, отворене и разне друге површине? Да ли су пунине само високо грађени објекти који иначе имају пуно празнина? Односно, да ли су пејзажно и ниско грађене, пројектоване и планиране структуре, објекти и артефакти празнине, само зато што немају зидове? Како се планирају, пројектују и граде празнине, необјекти, зелене, грађевинске, слободне, отворене и све друге „2Д“ површине? Постоји ли пројектни задатак за празнину, необјекат итд.?

Дакако, све су то питања и разлози који јасно указују због чега је и планско-урбанистичко разматрање целине проблема такорећи знатно редуковано и готово напуштено у области неодрживих „2Д“ доктрина, а поготово тако узаконене спекулативне регулативе, планирања и управљања урбаним и регионалним простором, што је свакако у већој или мањој мери до-принело умножавању негативног еколошког наслеђа на локалном и глобалном нивоу.

Осим тога, „2Д“ планирање структура урбаног пејзажа није у стању да егзактно допринесе дефинисању потребних урбаносрединских капацитета на принципима екореципроцитета између високо, ниско и пејзажно грађених физичких структура. Због тога, уз слабљење социјалних веза и дерегулацију наслеђене урбане супстанце, последично се псеудоурбанизују и дерегулирају делови слике и композиције града, које у оквирима савременог интегративног „3Д“ планирања морају постати полазиште размишљања свих који суделују или партиципирају у креирању и развоју насеља и градова од планера, урбаниста, архитеката и пејзажних архитеката до политичара и надлежног нивоа самоуправе која управља простором[23].

Овакав „2Д“ и „3Д“ комбиновани приступ, промишљање и третирање високо, ниско и пејзажно грађених физичких („3Д“) структура још увек су заступљени у бројним, али ипак оскудним и већ превазиђеним „2Д“ библиографским јединицама и уџбеницима. То говори да се у теорији и пракси иманентни „3Д“ приступ идентификацији, планирању, пројектовању и изградњи физичких структура урбаносрединског пребивалишта, односи искључиво на високо грађене структуре. Ипак, када су у питању ниско грађене структуре тргова, платоа, улица..., приметна је такође повремена и неодржива комбинаторика „2Д“ и „3Д“ терминологије.

Међутим, када су у питању пејзажно грађене физичке („3Д“) структуре, искључиво доминира потирање њихове треће димензије и неодрживо свођење на „2Д“ спекулативно зелене површине, спекулативно отворене, спекулативно слободне и спекулативно неизграђене површине. Значи није случајно што и наш савременик - урбаниста Тошковић Д. с разлогом истиче да се градогра-дитељи чак и након прве деценије у 21. веку, још увек налазе на прелазу са дводимензионалног на тродимензионално урбанистичко и просторно планирање. А наставимо ли тако, још дуго ћемо псеудоурбанизовати наше градове.

НЕПОБИТНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

Данас се увелико и квазистручно манипулише да планирани пројектовани и грађени артефакти и структуре културно-парковног наслеђа у урбаносрединском пребивалишту представљају заштићене творевине природе, односно природна добра. Међутим, Пионирски парк и Академски парк у Београду, Градски парк у Вршцу, било која манастирска и црквена башта, бањски паркови, као и резиденцијални паркови двораца у Србији итд. нису стварна творевина природе, јер је ту реч о урбаним објектима пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа. А то значи да се ради о планираним, пројектованим и грађеним парковима у артифицијелној средини.

У другој половини 20. века било је врло актуелно питање некадашње Дворске баште у Београду којој је разградњом дворско-резиденцијалног комплекса обезвређен резиденцијални и монументални значај, као и споменичко-културна и стилско-градитељска својства, а онда тобоже предајом на употребу деци Београда преименована је у Пионирски парк, након чега је деградирана и неодрживоје сврстана, преведена и заштићена тобоже као природно добро.

Како тај планирани, пројектовани и грађени парк са асфалтираним стазама, подземном мега-гаражом, чији је волумен и непосредно окружење пуно издувних гасова, може бити природно добро? Уосталом, по чему је такав парк са асфалтним стазама, гаражом и непосредно загађеним сопственим волуменом, затим ужим и ширим урбаним окружењем, тобоже настао деловањем природе кад се ту ради о пејзажно-градитељском артефакту који је непосредни производ људског пројектантског дела, градитељских активности и урбаних процеса у грађеној средини?

Односно, да ли је парк, па и други урбани објекти и артефакти пејзажне архитектуре само због уграђеног живог садног материјала произведеног у расаднику природно добро? Исто тако, да ли је зграда Поште у Београду која је изграђена од камена из природног мајдана природно добро? Дакле, у питању су артифицијелне творевине које се планирају, пројектују и граде од живог и неживог материјала, јер нам такве какве јесу требају у грађеној средини, за разлику од природних творевина које нам исто требају, али се не планирају, не пројектују и не граде, и у вези с којима се подразумева само заштита природних, а не урбаних творевина, процеса и својстава[24].

Исто тако, која су ту препознатљива природна својства и природни процеси у току, када су ту свакодневно у високом проценту и преко прописаних стандарда присутна разна хемијска испарења, чађ, смог, мирис асфалта, издувни гасови из ауспуха, испарења и врелина аутомобилских мотора у време летњих жега, односно када се ту искључиво ради о грађеном и високоур-банизованом амбијенту, процесима, својствима и творевинама?

У овом контексту постоји још један апсурд из којег је видљиво да се Дворска башта, као вредна и грађена резиденцијална структура и културно-парковна целина с краја 19. века., злоупотребила за изградњу подземне гараже почетком 21. века. А онда 24. 12. 2007. г. на предлог Завода за заштиту природе Србије, заведена локална самоуправа Дворску башту са изграђеним подземним гаражно-тровачким системом из 21. века волшебном проглашава за „споменик природе“, и то још у категорији „значајно природно добро“.

Још је Ле Нотров сарадник и верни следбеник ДАргенвилле Дезалиерс у својој „Теорији и пракси вр-тарства“ забележио да се сама природа не развија плански[25]. То је само доказ више да се паркови и други „3Д“ објекти пејзажне архитектуре као физичке структуре планирају, пројектују и граде, односно да нису природне творевине (добра), а поготово „2Д“ тзв. зелене површине. Значи, парк или град препуштени природним процесима, односно запуштени или напуштени, могу постати пустина, а тек касније шумарак па и шума. Међутим, дугоје времена потребно да се рециклирају урбани процеси и творевине, да би ту уместо њих једног дана евентуално надвладали природни процеси.

У вези с тим, треба знати да планирани, пројектовани и грађени Ле Нотров Парк Версај није заштићен као природно добро, већ је он познато ремек дело културно-парковног наслеђа и пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе и уметности. Исто тако и Чумијев Парк ла вилете у Паризу на око 50 ха. који је настао деконструкцијом браунфлд локације, није природно подручје и нема ботаничка, биолошка, геолошка и друга природна својства, па није и не може бити природно добро, као што то мађионичарски имају и постају структуре и артефакти пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа Београда и Србије захваљујући увреженој и узаконеној „2Д“ терминологији и квазистручном вредновању и у том сегменту темељно извитоперене заштитарске теорије и праксе како природних, тако и културних добара.

Међу непобитне чињенице спадају и питања:

- како планиране, пројектоване и грађене „3Д“ структуре и артефакти пејзажно-архитектонског градитељства, стваралаштва, културе, уметности и културно-парковног наслеђа могу бити „2Д“ зелене површине, кад је зелено обојена или не-обојена површина само једна димензија било које физичке структуре парка, врта, сквера, или неког другог грађеног објекта!?[26],
- како се по тзв. пројекту „2Д“ тзв. зелене површине може градити неки „3Д“ пејзажно-архитектонски објекат парка, или како се по тзв. пројекту „2Д“ тзв. грађевинске површине може градити неки „3Д“ стамбени или пословни објекат?[27],
- како то да се у урбанистичком, односно регулационом плану балансирају површине високо и ниско грађених физичких структура, а уместо пејзажно грађених физичких („3Д“) структура балансирају се само „2Д“ тзв. зелене површине, које се на крају мађионичарски сабиру као површина површине!?[28].

ЗАКЉУЧАК

Из овог контекста видљиво је да „3Д“ пејзажно-архитектонски системи, објекти, структуре, јединице, артефакти, добра и ресурси чине климатски условљене и градитељски саздане, једино могуће, оптималне, интегративне, компатибилне, комплементарне и одрживе прелазне пејзажно-урбане форме и парадигме, које су стварна градотворна и животворна веза са ужим и ширим облицима предеоног пејзажа и његовим активним и допунским озонским масивом[29] као најширим оквиром гравитирајућег окружења, односно природе.

На основу ове егзактно синтетизоване парадигме произлазе и следеће битне обавезе у вези успоставе једино могуће, суштинске и одрживе „3Д“ регулативе, планирања и управљања урбаним и регионалним простором:

- да градоградитељи дефинитивно морају препознати и створити дистанцу, а не лавирати између политике и стручно-научних принципа одрживог градотворног и екоур-баног континуитета и екоречиципитета између пејзажно, ниско и високо грађених структура у процесу интегративног „3Д“ планирања, пројектовања, грађења и управљања простором,
- да се елиминацијом „2Д“ регулативе, планирања и управљања простором дефинитивно конкретно допринесе целовитом и коначном приступању, увођењу и устоличењу једино могуће, суштинске и одрживе „3Д“ регулативе, планирања и управљања простором како би се редуковало негативно еколошко наслеђе на локалном плану, што ће у дугорочном смислу имати одрживу рефлексију и на глобалном плану,
- да се тако допринесе унапређењу живота локалне заједнице, те урбанистичког и просторног планирања ради стварања квалитетних и одрживих интегративних, компатибилних и комплементарних „3Д“ образаца урбаносрединске и животносрединске структуре,
- да у 21. веку циљ више не буде стварање виртуелних „2Д“ образаца урбане структуре у тзв. „мору“ виртуелног зеленила, која ће тобоже бити отпорнија на климатске промене и стварати виртуелни утисак о јачању неодрживе виртуелне „2Д“ отпорности према климатским променама,
- а то значи да у 21. веку код градоградитеља дефинитивно мора преовладати опре-дељење и циљ: даје нужно стварање „3Д“ парадигме и облика, структура и артефаката који ће дугорочно допринети успостави једино могућег, градитељски, енергетски, естетски, функционално и еколошки одрживог „3Д“ пејзажно-архитектонско-урбаног система, а тиме и последично одрживих (квалитетних) градотворних, урбаносрединских и животносрединских активности и ефеката, који ће поступно (дугорочно) сводити (редуковати) негативно еколошко и псеудоурбано наслеђе на одрживу меру, чиме ће се у ширем смислу са екоурбанистичког аспекта ефикасније допринети одрживом опстанку локалне заједнице, града и биодиверзитета.

ЛИТЕРАТУРА

[1] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Штете због уврежене и непримерене терминологије*, Архитектура, Клуб архитектата & Архитектонски форум, Бр.109, Београд 2007 : 12.

[2] ЋЕРИМОВИЋ, В. *(Не)одрживо „2Д“ планирање структура урбаног и предеоног пејзажа у условима климатских промена*, Зборник „Будућност развоја насеља у светлу климатских промена“, ДУБ, Београд 2011 : 137-172.; ЋЕРИМОВИЋ, В. *Одржива урбанизација и неодржива псеудоурбанизација*, Савремено градитељство - научно-стручм часопис за градитељство Републике Српске, Год. II, Бр. 04, Бања Лука 2010 : 28-38; ЋЕРИМОВИЋ, В. *Псеудоурбанизација као последица законске и урбанистичке терминологије*, Техника, Београд 2011 : 27-34; ЋЕРИМОВИЋ, В. *Урбанизација или псеудоурбанизација*, Наслеђе, ФИЛУМ Крагујевац, Год. VIII, Бр.17, Крагујевац 2011 : 39-63.

[3] *Пројекат зелена регулатива Београда*, ЈУП Урбанистички завод Београда, чл. 4. на пр. тач. 22, 28, 29, 30, 31, 34, 43, 55, 56, 57, 62, и др. чл., Београд 2003 :3-19.

[4] ЂУКАНОВИЋ, З.; ЛАЛОВИЋ, К.; МИЛИЋ, В.; МИТРОВИЋ, Б. *Проблеми у урбанистичком планирању зелених површина у новијим насељима у Београду*, Зборник „Зеленило у урбанистичком развоју града Београда“, Удружење инжењера Београда, Београд 1994 : 25-30.

[5] ЋЕРИМОВИЋ В. *Моћи законодавне и урбанистичке квазистручне терминологије и vice versa: Пети паркић Београд-Тротоари Сарајева-Академски парк Београд, Изградња, Год. LXIV, Бр.9-10, Београд 2010 : 553-570.*

[6] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Псеудоурбанизација угрожава квалитет ваздуха у градовима и насељима Србије, Зборник „Квалитет заштите ваздуха 2008.“, Привредна комора Србије - Одбор за заштиту животне средине и одрживи развој, Београд 2008 : 233-247.*

[7] ТОШКОВИЋ, Д. *Увод у просторно и урбанистичко планирање, Академска мисао, Београд 2006: 66-73.*

[8] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Културно-парковно наслеђе као интегративни део заштите градитељске баштине и одрживог развоја, Зборник Пете конференције о интегративној заштити, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа Републике Српске, Бањалука 2010 : 299 (297-309); ЋЕРИМОВИЋ, В. *Пејзажно градитељство - Интегративна заштита и очување културно-парковске баштине, Архитектура, Асоцијација српских архитеката и Архитектонски форум, Бр. 157-158. Београд-Подгорица 2011 : 20 (20-21); ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, ДУБ, Београд 2011 : 149-152 (137-172).**

[9] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Планско-урбанистичка терминологија на штету екурбаних ресурса, „ECOLOGICA“, Бр. 16, Год. XV, Београд 2008 : 171-180; ЋЕРИМОВИЋ, В. *Очување и заштита постојећег - данас још увек непознатог културно-парковног наслеђа у условима глобалних промена, Зборник Друге и Треће конференције о интегративној заштити, Републички завод за заштиту културно-историјског наслеђа Републике Српске, Бањалука 2009 : 293-326.**

[10] ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, ДУБ, Београд 2011 : 146-152 (137-172).

[11] ОБАД ШЋИТАРОЦИ М.; БОЈАНИЋ-ОБАД ШЋИТАРОЦИ, Б. *Парковна архитектура као елементслике града, Простор, Вол.4, Бр. 1, Загреб 1996 : 80.*

[12] ЦВЕЈИЋ, Ј.; БОБИЋ, А.; ТУТУНЦИЋ, А.; РАДУЛОВИЋ, С. *Адаптација градова на климатске промене - улога зелене инфраструктуре, Зборник „Будућност развоја насеља у светлу климатских промена“, ДУБ, Београд 2011 : 27-44.; НИКЕЗИЋ, А.; ЈАНКОВИЋ, Н. *Браунфилд као еко-парк едукације, ДУБ, Београд 2011 : 65-100.; МАРУНА, М.; ЛАЗАРЕВИЋ-БАЈЕЦ, Н.; МИХАЈЛОВ, В. *Анализа прилагођености урбане структуре климатским променама: пример Нацрта плана детаљне регулације „Ада Циганлија“, ДУБ, Београд 2011 : 227-245.***

[13] КОРАЋ, Ј. *Стари паркови Баната, Изд. кућа Драганић и Завод за заштиту природе Србије, Београд 2004 : 6-155.; МИЛАНОВИЋ, Х. *Заштићена природна добра Београда, Секретаријат за заштиту животне средине и Завод за заштиту природе Србије, Београд 2008 : 66-87; ЗАШТИТА ПРИРОДЕ. *Преглед заштићених објеката природе за период 1948-1990. II део, Републички завод за заштиту природе СР Србије, Бр. 43-44, Београд 1991 : 148; МИЛАНОВИЋ, Х. *Зеленило Београда, ЈКП „Зеленило-Београд“, Београд 2006 : 150-162, 198-209. и др.****

[14] ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, ДУБ, Београд 2011:137-172.; ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, Архитектура, Београд-Подгорица 2011 : 20-21.

[15] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Плански документи, легислатива, терминологија и културно-парковно наслеђе, Зборник "Реконструкција и ревитализација града", ДУБ, Београд 2006 : 133-145.*

[16] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Ефекти маргинализације и дисконтинуитета пејзажно-архитектонско-урбаних структура, „Дисконтинуитет и континуитет у планирању градова“, ДУБ, Београд 2009 : 142-163.*

[17] ВУЈКОВИЋ, Љ. *Пејзажна архитектура – планирање и пројектовање, Шумарски факултет, Београд 2003 : 26-27, 194-197, 215-219.*

- [18] ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, Изградња, Београд 2009 : 86-106. ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, Изградња, Београд 2010 : 553-570.
- [19] У вези с неодрживом комбинаториком „2Д“ и „3Д“ терминологије погледати неколико тако објављених радова као реализованих делова Пројекта бр. 43007. који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије (Види: Зборник „Будућност развоја насеља у светлу климатских промена“, ДУБ, Уредништво; Златановић-ТомашевићВ., Гајић Р., Кајић Р, Београд 2011 : 27-44; 65-100; 227-242).
- [20] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Неприкладна стручна терминологија у књигама и законској регулативи*, Изградња, Год. LXIII, Бр. 3-4, Београд 2009 : 86-106.; ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, ДУБ, Београд 2011 : 148 (137-172).
- [21] ВУЈКОВИЋ, Љ. Исто, Београд 2003 : 26-27, 194-197, 215-219.
- [22] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Планско-урбанистичка и законодавна терминологија у функцији псеудоурбанизације*, „Нова урбаност-интеграција-дезинтеграција“, ДУБ, 2008 : 71-94.
- [23] ОБАД ШЋИТАРОЦИ М.; БОЈАНИЋ-ОБАД ШЋИТАРОЦИ, Б. Исто, Загреб 1996 : 80.
- [24] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Да ли је Пионирски парк природно добро?*, Архитектура, Бр.167-168, аСа-АР Београд & Подгорица, 2011 : 16-19.
- [25] ДОБРОВИЋ, Н. *Доба Ле Нотра - врхунска остварње барокног вртарства*, Зборник Архитектон.факултета, Свеска 4, Београд 1960 : 11-12.
- [26] ЋЕРИМОВИЋ, В. *Очување и заштита постојећег - данас још непознатог културно-парковног наслеђа у условима глобалних промена*, Зборник Друге и Треће регионалне конференције о интегративној заштити, Републички завод за заштиту културно-историјског и природног наслеђа и др., Бањалука 2008 : 293-326.
- [27] ЋЕРИМОВИЋ, В. Исто, Изградња, Београд 2009 : 86-106; www.arhitektura.rs ; ЋЕРИМОВИЋ В. Исто, Изградња, Београд 2010 : 553-570.
- [28] ЋЕРИМОВИЋ В. *Плански документи, терминологија, легислатива и културно-парковно наслеђе*, „Реконструкцијаи ревитализација града“, ДУБ, 2006 : 133-146.
- [29] МИЛОШЕВИЋ, П.; ЋЕРИМОВИЋ, В. *Еко-град Београд-континуитет системских огрешења о одрживост*, Изградња, Год. LXIV, Бр.1-2, Београд 2010 : 47-70